

ČLOVĚK–VĚDEC–OSOBNOST

STANISLAV KUČERA

Abychom mohli o někom hovořit právem jako o osobnosti, musí to být především člověk v plném smyslu toho slova, jeho aktivita bez ohledu na její konkrétní podobu musí být *hodna* společenského uznání a konečně se musí vyznačovat schopností vytvářet něco nového a osobitého.

Jde-li o člověka a vědce, pak z něj skutečnou osobnost tvoří originalita myšlenek a poznatků, jež přináší. Osobnost je tedy charakterizována a podmiňována jednak odvahou vyslovit to, co zatím nikdo nevyslovil, a zároveň schopností objevit zatím neobjevené, poznat zatím nikým nepoznané. Tedy odvaha k originalitě a schopnost originality.

Profesor Kincl byl jednou z opravdových osobností, které svou pedagogickou činností a vědeckým dílem vytvářely skutečné hodnoty a tím i odbornou pověst právnické fakulty Univerzity Karlovy.

Na první pohled by se mohlo zdát, že to bylo podmíněno šťastnou volbou vědního oboru, který poskytoval i ve složitých podmínkách prostor pro vědecké poznání a publikování jeho výsledků nesoucích zjevný rys nezávislého myšlení. Právní dějiny – zejména starověké a středověké – svým důrazem na historická fakta a na seriózní práci s prameny a snad i tím, že se zabývají minulostí příliš dávnou, chrání autora před poplatností okamžiku, módě či konjunkturu. Ale ve skutečnosti žádný obor sám svou povahou nechrání vědce před „úlitbou bohům, kteří přicházejí a odcházejí“, jestliže jej nechrání jeho vlastní profesionální etika vědce. Nepříznivé vnější okolnosti a tlaky totiž mohou vědci (a nejen jemu, ale i příslušníkům jiných profesí) zabránit v tom, aby napsal a publikoval *to, o čem je přesvědčen*. Ale nemohou jej přimět k tomu, aby napsal a publikoval *něco, o čem přesvědčen není*.

Profesor Kincl byl skutečným vědcem v tom smyslu, že motivace k tomu, aby se začal určitým tématem vědecky zabývat, byla vždy v něm samém, v jeho spontánně vznikající vnitřní potřebě řešit vědecký problém. Byla to tedy jeho „vědecká zvědavost“ spojená se závažností tematiky, která jej zaujala.

Za svou vnitřní svobodu, která s touto motivací byla spojena, musel ovšem profesor Kincl často platit tím, že prakticky o publikování každé ze svých pra-

cí (snad s výjimkou skript a učebnic) musel bojovat a na každou publikaci musel – často celá léta – čekat. Jeho zbrání při tom nebyl vnější dramatický efekt ani rozčilení, ale spíše vytrvalost, trpělivost a umění čekat. Profesor Kincl dobře znal a uměl doceňovat moudrost starých Římanů, podle níž „kapka nehloubí kámen silou, ale tím, že často dopadá“. Škoda, že se nedožil publikace díla, které pokládal za to nejlepší, co kdy vytvořil, knihy „Deset slavných procesů Marka Tulia“. A ještě jedné věci je třeba litovat: že totiž alespoň některé z jeho prací nevyšly v některém ze světových jazyků.

Profesor Kincl měl dar kritického myšlení a tolik potřebnou schopnost vědeckého pochybování. Jeho pohled na dějiny vůbec a české zejména byl veskrze věcný, programově odmítající romantizující přístupy, idealizaci čehokoli a kohokoli. Stejně tak odmítal tendence k jednostrannostem a extrémním hlediskům všeho druhu, jakož i „přehodnocování“ poznatků metodou „výměny znamének plus a minus“.

Jako skutečná osobnost s tvůrčími schopnostmi (a i to k věci patří) profesor Kincl – obrazně řečeno – „stál nad svými díly“, znal mnohem více, než mohl, chtěl a stačil do svých prací vložit.

Byl osobností a skutečným vědcem ale také proto, že nebyl *jen* vědcem. Zároveň byl člověkem s nebyvalou šíří zájmů o to, co tvoří obsah duchovní kultury národů a světa. Poznal-li jsem někdy osobně člověka, který v době, kdy se vyplatí být úzce specializovaným, pokud možno výlučným, odborníkem znajícím „vše o předmětu co nejužší vymezeném“, připomíná šíři svých kulturních zájmů osobnost z doby evropské renesance, pak to byl profesor Kincl. Jeho mnohostranné zájmy, jeho vztah k umění – především k hudbě a krásné literatuře – mu nebránily v tom, aby byl vynikajícím odborníkem ve zvoleném speciálním odvětví vědy. Tajemství této harmonie mezi odborností a šíří zájmů je ukryto v tom, že skutečný vědec netvoří proto, že má k bádání a psaní čas, ale vytváří si, vydobývá si čas na tvořivou práci, protože má skutečnou potřebu bádát a své poznatky publikovat. Člověka na cestě za jeho hlavním cílem a hlavním posláním nebrzdí to, že se věnuje dalším užitečným činnostem a zájmům obohacujícím a rozvíjejícím jeho osobnost. Člověka brzdí pohodlnost, nedostatek činorodosti nebo sebekázně.

Umění profesora Kincla nesmírně obohacovalo. Především hudba mu dávala vedle ryze estetických hodnot velkou sílu mravní. Jazyk hudby byl pro něho nejuniverzálnějším a nejsvětovějším ze všech jazyků, protože díky své srozumitelnosti spojuje národy více než cokoli jiného. Sám měl také příliš rád hudbu, než aby byl schopen sebemenšího předsudku vůči národu, z jehož lůna vzešla.

Profesor Kincl měl ještě jednu cennou vlastnost, bez níž nikdo není skutečnou osobností – velkorysost a její druhou stránku, jíž je odpor k malichernosti ve všech jejích projevech. Velkorysost patří k těm *charakterovým* vlastnostem, které jednoznačně a výrazně vyrůstají z *poznání, z intelektuální úrovně* svého nositele. Základem velkorysosti je totiž právě schopnost vidět věci, činy, udá-

losti, vztahy, konflikty, problémy, ale i nedostatky druhých a přednosti vlastní v jejich skutečných rozměrech a proporcích. Ovšem právě proto, že nepřeceňuje význam maličností, se může velkorysost navenek jevit jako lhostejnost (a naopak, projevy lhostejnosti mohou být omylem považovány za projevy velkorysosti). To je jakési riziko velkorysosti, které je ovšem zcela přijatelné a překonatelné v otevřených mezilidských vztazích a komunikaci.

Dějiny a zejména dějiny antického Řecka a Říma byly nejen Kinclovou profesí, ale také opravdovou láskou. Zejména o velkých postavách starého Říma dovedl hovořit s takovým zaujetím a s tak bohatými poznatky, jakoby se s nimi znal osobně. Stali se mu součástí současnosti, protože tak hluboce a dokonale pronikl za nimi do doby, kdy žili.

K tomu, co o nich dobře znal patřily i jejich názory na život a smrt. Otec historiografie Řek Herodotos tlumočí ve svém spise názor mudrce Solona, podle něhož teprve konec života opravňuje k tomu, aby někdo mohl být pokládán za šťastného. V této souvislosti Solon připomíná matku, která dojata láskou a úctou, kterou jí projevili její synové, požádala bohyni Heru, aby jim dala za odměnu „to nejlepší“, co mohou dostat. Bohyně tuto matčinu prosbu splnila – synové nic netušíce usnuli a již se neprobudili. Usnuli navždy.

Snad se i profesorovi Kinclovi dostalo tohoto daru bohů – zemřel nevěda o tom. Ale my, jeho přátelé, si připomínáme slova jiného starořeckého myslitele, podle něhož „smrt není neštěstím pro toho, kdo zemře, ale pro toho, kdo přežije“. To pocítujeme my, kdož jsme jej ztratili, kdo si kromě všeho připomínáme, že to byl dobrý člověk a dobrý přítel a do konce svých dnů nepřestaneme jeho předčasného odchodu želet.